

Jan Matejko, "Chrzest Polski" (1889) z cyklu "Dzieje cywilizacji w Polsce", for Muzeum Narodowe w Warszawie.

1050. ROCZNICA CHRZYTU POLSKI

Ewa Czaczkowska

**NARODOWE
CENTRUM
KULTURY**

1050 ГОДОВШИНА КРЕЩЕНИЯ ПОЛЬШИ

O celach polityki wewnętrznej i zewnętrznej Mieszka I możemy pisać jedynie na podstawie jej efektów. Nie ma bowiem, jak nietrudno zgadnąć, żadnych źródeł, które mówiłyby o celach, jakie stawiał przed sobą Mieszko I. Nieliczne są także źródła pisane, które mówiłyby o znaczących wydarzeniach z okresu jego panowania, a które pozwalają na wyciągnięcie wniosków co do prowadzonej przez niego polityki zarówno wewnętrznej, jak zewnętrznej (choć oba te pojęcia w sytuacji wczesnego kształtowania się terytorium Polski nie mają dokładnie takiego znaczenia jak dzisiaj).

Niemniej na tej podstawie można powiedzieć z wielką dozą prawdopodobieństwa, że Mieszko I stawiał przed sobą dwa cele. Po pierwsze, zjednoczenie w jeden organizm państwowy ziem, nad którymi panował, oraz poszerzanie ich o tereny bliskie kul-

O celach wewnętrznej i zewnętrznej polityki Mieszko I możemy pisać tylko na podstawie jej efektów. Nie ma żadnych źródeł, które mówiłyby o celach, jakie stawiał przed sobą Mieszko I. Nieliczne są także źródła pisane, które mówiłyby o znaczących wydarzeniach z okresu jego panowania, a które pozwalają na wyciągnięcie wniosków co do prowadzonej przez niego polityki zarówno wewnętrznej, jak zewnętrznej (choć oba te pojęcia w sytuacji wczesnego kształtowania się terytorium Polski nie mają dokładnie takiego znaczenia jak dzisiaj).

Oднако на этом основании с большой долей вероятности можно сказать, что Мешко I ставил перед собой две цели. Во-первых, объединение в единый государственный организм земель, которыми он владел, а также расширение их за счет территорий культурно

туrowo i etnicznie. Po drugie, w relacjach z sąsiadami – zawieranych i zrywanych sojuszach, toczonej wojnach – ustalenie bezpiecznych granic dla ziem i plemion włączanych do tworzącego się organizmu państwowego.

W obu tych sferach Mieszkowi I udało się osiągnąć niebywale wiele. Nieodzownym do tego narzędziem była – oprócz bez wątpienia geniuszu politycznego i militarnego księcia – drużyna, która liczyła kilka tysięcy (różne podaje się liczby) piechurów i jazdy. Podstawą zaś utrzymania drużynników (wśród których z czasem pojawili się także Waregowie) były daniny oraz zyski otrzymywane ze sprzedaży niewolników. W efekcie od ok. 960 roku, czyli momentu przejęcia przez Mieszka I władzy po Siemomyśle, do jego śmierci w 992 roku podległe mu terytorium obejmujące początkowo Wielkopolskę, Kujawy, zachodnie Mazowsze i prawdopodobnie Pomorze Wschodnie powiększyło się o Pomorze Zachodnie, Małopolskę i Śląsk. Mieszko przejął po ojcu kraj, który nazywany był państwem gnieźnieńskim albo po prostu – krajem Mieszka, a zostawił organizm państwowy na tyle duży, jednolity i zorganizowany, że za Bolesława Chrobrego, syna i następcy, zaczęto nazywać go Polonią.

O stopniowo realizowanym projekcie jednoczenia ziem bliskich sobie etnicznie i kulturowo świadczy czas budowy i rozbudowy grodów państwowych stawianych w miejsce (niszczonych) grodów wielkoplemiennych. Były one ośrodkami zarządzania ponadplemienną strukturą państwową. Na podstawie badań dendrochronologicznych archeologom udało się ustalić kilka faz budowy i rozbudowy grodów w państwie gnieźnieńskim, z których wynika, że Mieszko I kontynuował w tej sferze działania Siemomyśla. W latach 50. i 60. X wieku nastąpiła rozbudowa grodu na Ostrowie Tumskim w Poznaniu, przebudowa grodu w Santoku oraz budowa serii grodów na pograniczu Wielkopolski i Śląska. W latach 70. i 80. doszło do rozbudowy dużych grodów w Gnieźnie, Poznaniu, na Ostrowie Lednickim, w Gieczu. W tym okresie miał być także przebudowany gród w Kołobrzegu, wybudowane nowe grody na wyspach na Odrze: Opole-Ostrówek, Wrocław-Ostrów Tumski, Głogów-Ostrów Tumski. Na wyspie Wolin powstał wał obronny, tzw. hakowy. Rozmieszczenie grodów, które pełniły funkcje militarne, pokazuje wyraźnie kierunki ekspansji Mieszka I.

Poszerzanie obszarów objętych panowaniem Mieszka I odbywało się w toku walk, jakie prowadził na zachodzie, północy i południu. Próba oparcia Pomorza Zachodniego spotkała się z oporem plemion połabskich zjednoczonych w Związku Wieleckim, a także zaniepokojeniem niemieckiego

i etnicznie bliskich. Во-вторых, в отношениях с соседями – заключаемых и расторгаемых союзах, идущих войнах – установление безопасных границ для земель и племен, включаемых в создающийся государственный организм.

В обеих этих сферах Мешко I удалось добиться необычайно многого. Неотъемлемым инструментом для этого была без сомнения, кроме политической и военной гениальности князя, – дружина, которая насчитывала несколько тысяч (приводятся разные цифры) пехотинцев и конных. Основой же содержания дружины (среди которой со временем появились также Варяги) были дань и прибыль от продажи рабов. В результате ориентировочно от 960 г., т. е. момента принятия Мешко I власти после Земомысла, до его смерти в 992 г. подвластная ему территория, включавшая изначально Великую Польшу, Кujавы, западную Мазовию и вероятно Восточное Поморье увеличилась за счет Западного Поморья, Малой Польши и Силезии. Мешко принял после отца страну, которая называлась гнезненским государством, или просто – страной Мешко, а оставил государственный организм, настолько большой, цельный и организованный, что при Болеславе Храбром, сыне и наследнике, государство начали называть Полонией.

О постепенно реализуемом проекте объединения земель близких друг другу этнически и культурно свидетельствует время строительства и развития государственных городов выстраиваемых на месте (разрушенных) городов больших племен. Они были центрами управления ponadplemiennej государственной структурой. На основании дендрохронологических исследований археологам удалось установить несколько этапов строительства и развития городов в гнезненском государстве, из которых следует, что Мешко I продолжал в этой сфере деятельность Земомысла. В 50-е и 60-е X века расширилось строительство города на Тумском Острове в Poznани, перестройка города в Сантоку и строительство ряда городов на границе Великой Польши и Силезии. В 70-е и 80-е гг. было расширено строительство больших городов в Гнезне, Poznани, на Ледницком Острове, в Гечи. В этот период был также перестроен город в Колобжеге, построены новые города на островах на Одре: Ополье-Острувек, Вроцлав-Остров Тумский, Глогув-Острув Тумский. На острове Волин был сооружен оборонный вал, так называемый крючковой. Расположение городов, которые выполняли военные функции, отчетливо показывает направления экспансии Мешко I.

Расширение территорий подвластных Мешко I происходило в ходе боев, которые он вел на западе, севере и юге. Попытка завладеть Западным Поморьем встретила отпор полабских племен, объединенных в Велецком Союзе, а также обеспокоила немец-

margrabiego Gerona, z ramienia cesarza Ottona I kontrolującego Połabie. Dwukrotna porażka Mieszka I w 963 roku (lub 964 i 965 roku) w starciu z Wielekami (na ich czele stanął graf Wichman) skłoniła go do zawarcia sojuszu z czeskim księciem Bolesławem I (dotąd sprzymierzonym z Wielekami) oraz porozumienia z cesarzem. Na efekty nie trzeba było długo czekać. Z pomocą Bolesława w 967 roku Mieszko I pokonał Wolinian (w latach 80. z obawy przed atakami na Wolin Duńczyków zawarł sojusz z królem Szwecji Erykiem, wzmocniony małżeństwem Eryka z córką Mieszka – Świętosławą). Wśród historyków nie ma zgody w kwestii tego, co oznacza zapis kronikarza Thietmara, mówiący, iż Mieszko (w wyniku zapewne zawartego porozumienia) zobowiązał się płacić Ottonowi I trybut „aż po Wartę”. Prawdopodobnie, choć jest to jedna z wielu hipotez, chodziło o zlikwidowanie jakiegoś roszczenia cesarza do terenu (czy chodziło o ziemię lubuską?), z którego wcześniej otrzymywał trybut, a który został opanowany przez Mieszka (prawdopodobnie od ok. 940 r. plemiona słowiańskie po lewej stronie Odry uznały zwierzchnictwo niemieckie i płaciły trybut). W każdym razie w 972 roku, gdy Mieszko I (wraz z bratem Czciborem) pokonał pod Cedynią margrabiego Hodona z Marchii Wschodniej (następcę Gerona), został w kronice Widukinda nazwany „przyjacielem cesarza”. To pozwala historykom stawiać tezę, że atak Hodona wynikał z zaniepokojenia ekspansją Mieszka I na tereny Wolinian, którzy mogli zwrócić się o pomoc do Hodona, ten zaś mógł uznać, iż polityka słowiańskiego księcia zagraża niemieckim interesom na ziemiach u ujścia Odry. Nie jest jasne, co właściwie stało się rok później, w 973 roku, na zjeździe politycznym w Kwedlinburgu, ale można wnosić, że cesarz stanął w tym sporze po stronie Hodona, a Mieszko zmuszony był oddać, wprawdzie na krótko, jako zakładnika syna Bolesława. Gdy po śmierci Ottona I (973 r.), a następnie Ottona II (983 r.) zaczęły się wewnętrzniemieckie walki o koronę, Mieszko I, podobnie jak książę czeski Bolesław II, stanął po stronie księcia bawarskiego Henryka Kłótnika. Prawdopodobnie nie chodziło o zerwanie sojuszu z Niemcami, ale – być może – o korzystniejsze jego warunki. Otto II uporał się z buntownikami w 978 roku, a rok później doszło do zbliżenia w kontaktach niemiecko-polskich: Mieszko I poślubił Ode, córkę margrabiego Marchii Północnej Teodoryka, zaś po śmierci Ottona II dość szybko powrócił na stronę Ottona III i cesarzowej regentki Teofano. W 985 roku uczestniczył we wspólnej wyprawie na Połabian, a w 986 roku na zjeździe politycznym w Kwedlinburgu obdarował małoletniego Ottona III prezentami, wśród których był wielbłąd

kogo markgraфа Геро, контролирующего Полабье по поручению императора Оттона I. Двукратное поражение Мешко I в 963 г. (или 964 и 965 г.г.) в столкновении с Велетами (их возглавлял граф Вихман) склонило его к заключению союза с чешским князем Болеславом I (до этого союзником Велетов), также к соглашению с императором. Эффект не заставил долго ждать. С помощью Болеслава в 967 г. Мешко I победил Волинян (в 80-х г.г. тревожась о нападении на Волин датчан, он заключил союз с королем Швеции Эриком, закрепленный браком Эрика с дочерью Мешко – Святославой). Среди историков нет согласия относительно значения записи хрониста Титмара, которая гласит, что Мешко (в результате вероятно заключенного соглашения) обязался платить Оттону I подать «до самой Варты». Вероятно, хотя это одна из многих гипотез, речь шла о ликвидации какой-то претензии императора к территории (шла ли речь о любуской земле?), с которой ранее он получал подать, но которой завладел Мешко (вероятно приблизительно с 940 г. славянские племена с левой стороны Одры признали немецкое правление и платили подать). В любом случае, в 972 г., когда Мешко I (вместе с братом Чтибором) победил под Цедыней маркграфа Ходо из Восточной марки (преемника Геро), то в хронике Видукинда был назван «приятелем императора». Это позволяет историкам выдвигать предположение, что атака Ходо была следствием обеспокоенности экспансией Мешко I на территории Волинян, которые могли обратиться за помощью к Ходо, а тот мог посчитать, что политика славянского князя представляет угрозу немецким интересам на землях около устья Одры. Не понятно, что именно произошло год спустя, в 973 г., на политическом съезде в Кведлинбурге, но можно предположить, что император встал в этом споре на сторону Ходо, а Мешко был вынужден отдать, правда, не надолго, в качестве заложника сына Болеслава. Когда после смерти Оттона I (973 г.), а после Оттона II (983 г.) началась внутри немецкая борьба за корону, Мешко I, также как чешский князь Болеслав II, встал на сторону баварского князя Генриха Строптивного. Вероятно, речь шла не о расторжении союза с Германией, а – может быть – о более выгодных его условиях. Otto II справился с бунтовщиками в 978 г., а год спустя произошло сближение немецко-польских контактов: Мешко I женился на Оде, дочери маркграфа Северной Марки Дитриха, а после смерти Оттона II достаточно быстро перешел на сторону Оттона III и императорской регентши Феодано. В 985 году он участвовал в совместном походе на Полабян, а в 986 году на политическом съезде в Кведлинбурге одарил малолетнего сына Оттона III подарками, среди кото-

(co świadczy o rozległych kontaktach handlowych kraju Mieszka).

A zatem pod koniec życia Mieszka I nastąpiło zacieśnienie kontaktów z cesarstwem niemieckim, co było konieczne z uwagi na ekspansję księcia w kierunku południowym. Wcześniej, bo w 981 roku, Mieszko I miał utracić tzw. grody czerwieńskie zajęte przez wielkiego księcia kijowskiego Włodzimierza, aczkolwiek niektórzy historycy twierdzą, że nad tymi terenami rozciągał zwierzchność książę czeski, podobnie zresztą jak nad Małopolską i Śląskiem. Mieszko I zajął Śląsk w 990 roku, data przyłączenia Małopolski z Krakowem nie jest tak oczywista – w literaturze można znaleźć argumenty przemawiające za rokiem 989, 990, a nawet 977 (rok 999 podany przez czeskiego kronikarza Kosmasa przyjmują za faktyczny jedynie nieliczni). Zajęcie Małopolski i Śląska zakończyło terytorialną budowę państwa Mieszka I oraz było zwieńczeniem, jak można przypuszczać, zewnętrznych celów polityki księcia – twórcy państwa polskiego.

Wydarzeniem z pogranicza polityki wewnętrznej i zewnętrznej był chrzest Mieszka I w 966 roku. Ta decyzja piastowskiego księcia, zauważają historycy, miała konsekwencje, których nawet on sam w 966 roku mógł w pełni nie przewidzieć. Jednym z pierwszych efektów było to, iż wszedł do grona chrześcijańskich władców europejskich, wzmacniając swoją pozycję w kontaktach z tymi, którzy decydowali o kształcie ówczesnej Europy. Dalekosiężnym efektem było generalnie to, że przyjmując chrzest poprzez Pragę i Ratyźbonę z Rzymu, nie z Bizancjum (choć było to jeszcze przed schizmą w 1054 roku), sprawił, że polskie chrześcijaństwo ma oblicze katolickie, a Polska weszła do kręgu kultury zachodnioeuropejskiej.

Literatura:

- Labuda G., Mieszko I, Wrocław 2002.
Labuda G., Pierwsze wieki monarchii piastowskiej, Poznań 2012.
Łowmiański H., Początki Polski: polityczne i społeczne procesy kształtowania się narodu do początku wieku XIV, t. VI, Warszawa 1985.
Strzelczyk J., Mieszko I, Warszawa 2013.
Urbańczyk P., Mieszko Pierwszy Tajemniczy, Toruń 2012.

Artykuł powstał na zamówienie Narodowego Centrum Kultury (Warszawa) z okazji obchodów 1050. Rocznicy Chrztu Polski. Redakcja "Polonii Azerbejdżańskiej" wyraża swoją wdzięczność za udostępnienie materiałów i zgodę na ich wykorzystanie Autorce oraz Narodowemu Centrum Kultury. Tłumaczenie na język rosyjski - redakcja.

рых был верблюд (что свидетельствует об обширных торговых связях страны Мешко).

A zatem под конец жизни Мешко I, наступило укрепление контактов с немецким императорством, что было необходимо в виду экспансии князя в южном направлении. Ранее в 981 г., Мешко I должен был утратить так называемые Червенские города занятые великим киевским князем Владимиром, хотя некоторые историки твердят, что над этими территориями распространял власть чешский князь, так же как и над Малой Польшей и Силезией. Мешко I занял Силезию в 990 году, дата присоединения Малой Польши с Краковом не такая уж и очевидная - в литературе можно найти аргументы указывающие на годы 989, 990, и даже 977 (год 999 приведенный чешским хронистом Космасом признают за фактический совсем немногие). Завоевание Малой Польши и Силезии завершило территориальное формирование государства Мешко I, и как можно предполагать, было кульминацией внешних целей политики князя – создателя польского государства.

Пограничным событием внутренней и внешней политики было крещение Мешко I в 966 году. Это решение пясцовского князя, отмечают историки, имело последствия, которые даже он сам в 966 году в полной мере мог не осознавать. Одним из первых эффектов было то, что он вошел в круг христианских европейских правителей, укрепляя свою позицию в контактах с теми, от кого зависели границы Европы того периода. Долгосрочным эффектом стало главным образом то, что принимая крещение через Прагу и Регенсбург из Рима, а не из Византии (хотя это было еще до раскола в 1054 году), польское христианство имеет католическое обличье и Польша вошла в круг западноевропейской культуры.

Литература:

- Labuda G., Mieszko I, Wrocław 2002.
Labuda G., Pierwsze wieki monarchii piastowskiej, Poznań 2012.
Łowmiański H., Początki Polski: polityczne i społeczne procesy kształtowania się narodu do początku wieku XIV, t. VI, Warszawa 1985.
Strzelczyk J., Mieszko I, Warszawa 2013.
Urbańczyk P., Mieszko Pierwszy Tajemniczy, Toruń 2012.

Статья написана по заказу Национального Центра Культуры (Варшава) по случаю празднования 1050 Годовщины Крещения Польши. Редакция журнала «Азербайджанская Полония», приносит свою благодарность автору и Национальному Центру Культуры за предоставленный материал и разрешение на его использование. Перевод текста на русский язык редакции журнала.